

Monográfia jelent meg Váli Dezső zsidó temetőket ábrázoló művészi ciklusáról

Bármely pillanatban létrejöhet a csoda

Váli Dezső fényképezte az elhagyott zsidó temetőket – ezek a képek ihlették festményeit

FORRÁS: ARCHIVUM KIADÓ

Gyönyörű művészkönyvet adott ki az Artchivum Kiadó Váli Dezső – méltatói által legjelentősebbnek tartott alkotói korszakáról – a nyolcvanas években festett Zsidó temetők című ciklusról. A kötetben Radnóti Sándor esztéta elemzi a művész munkásságát, Raj Tamás főrabbi a zsidó temetők szimbolikájába és történetébe vezeti be az olvasót. Uhl Gabriella művészettörténész és a Bárd Johanna tervezőgrafikus által alkotott könyvet a Váli Dezső 65 című kiállítás záróeseményeként, az Aulich Art Galériában mutatták be néhány napja.

Váli személyisége ellentmondásos, egy puritán szerzetes és egy megveszekedett exhibicionista egyszerre – fogalmazott Mezei Gábor építész a könyvbemutatón, hozzátéve –, azt hiszem, nem volt még előtte senki a világon, aki már akkor archiválta a képeit, amikor azokat még meg sem festette. Ez lenyűgöző. Festeni persze nagyon tud, és írni is, mítoszt teremteni szintén.

A művész weblapján akkurátuson számon tartja minden művét, feltűn-teti tulajdonosát, bemásolja interjúit, közzéteszi naplóját. Így elegendő néhány soros végrendeletet írnia, amely szintén a www.deske.hu-n olvasható: „Én, alulírott Váli Dezső, ép elmével, világos tudattal és szabad elhatározásomból úgy rendelkezem, hogy halálom esetén nem kell csinálni semmit. Képeim szétszórva.

Neten és CD-n minden munkám megnézhető. Minden jó helyen van ott, ahol van.”

Hogy van Váli-mítosz, az tán elhihető ennyiből is. De ki is Váli Dezső? Egy hórihorgas, Don Quijote-szerű ősz ember, hatvanöt éves, nyútt kockás ingben jár, akár egy mesterember, csak a plajbász hiányzik a füle mögött. Lehetne asztalos is. De festő, olyan, aki az ima egy formájának tartja a festészetet, mint a szláv ikonfestők. Vagy a középkori kismesterekhez hasonlatos, akiket egy-egy remekbe szabott oltárképekről neveztek el a későbbi századok, akik egész életükben festették azt a szentet vagy bibliai jelenetet, amelyikben legihletettebbnek bizonyultak.

Váli nem engedi, hogy megzavarja a külvilág, még ötödik emeleti budai műtermének hatalmas ablaktábláit is addig dörzsölte smirglivel, míg tejfehérré nem lett. Téma se kell neki, legfeljebb évtizedenként veszi a bátorságot, hogy új után nézzen. Életmódja szigorú és aszketikus.

1974-ben szociofotós munkája melléktermékeként, elhagyott zsidó temetőket kezdett fényképezni. A könyv ezeknek a poétikus képeknek a jó részét is közli. S azokat az olajképeket pedig hiánytalanul, melyeket a fotókból kiindulva festett, zömében 1984 és 1986 között – derül ki Radnóti Sándor tanulmányából. A festményeken nyoma sincs az anekdotikus mesének, inkább mintha a mindenség horoszkópját rajzolnák ki a hidegen derengő vagy épp vörösben izzó sírkövek, belógó kopasz ágacskák, virágzó fák. Motívumait egy kezün-

kön megszámlolhatjuk, a mintegy nyolcvan festmény azonban mégsem összetéveszthető egymással.

Bár gyűjtői rajongtak érte, de Váli egy idő után úgy érezte, egyre gyengébb képeket fest, ezért új témát választott: épp húsz éve, szinte kizárólag saját műtermét festi. A mindenség csillagrendszerét itt a hokedli, az asztal, a prices-szerű ágy, az ablakkeret alkotja. Mennyi van még ebben a témában? – kérdezem: „Nézzé, én azt tudom, hogy ha vége lesz a könyvbemutatónak, fogorvoshoz megyek. Ennyit látok az életemből előre.” Hogy képei, mintha kivilágosodtak volna az utóbbi öt évben, szintén tréfával üti el elsőre: „Olcóbb lett a fehér festék.” De aztán elmondja, nem irányítja önmagát a kész képek felét felfüreszeli ma is, ez

az alkotási folyamat utolsó állomása. „Egy rossz kép, szellemi környezet-szennyezés” – adja magyarázatát. „A második lépéstől a kép maga vezeti magát, csak annyit tehetek, hogy a rosszat észreveszem és megpróbálom javítani, de a jót nem tudom kitalálni előre” – mondja. Évente két hónapot tölt azzal, hogy „mint a fuldokló” felkicceli képeit, aztán egész évben elő-elővéve javítgatja őket. „Olyan kevés motívum van a képeimen, hogy minden mozdulat felér egy halálugrással. Egy rossz ecsetvonással tönkre lehet tenni, de a fordítottja is igaz, néha elég öt perc és egy teljesen reménytelenből jó kép lesz” – s épp ez élte, a remény, hogy bármikor létrejöhet a csoda. Csak dolgozni kell hozzá, mert muszáj a létrehozott rossz ecsetvonásokat rendbe hozni.

Hamvay Péter

Újra felfedezett grófi festő

Csak a bőség zavarával küzd az, aki képzőművészeti albumok közül akar karácsonyi ajándékot választani. Tegnap mutatták be a Kieselsbach Galériában gróf Batthyány Gyula művészetét bemutató könyvet. Festészetét talán jobban ismernénk, ha a művész apai ágon nem az első felelős miniszterelnök, anyai ágon pedig az Andrássy grófok leszármazottja lett volna. A kortárs művészeti élet kissé bizalmatlanul szemlélte a kilencágú koronás címet festőtárs neve fölött. Rákosi rendszere pedig kémkedéssel vádolva 1953-ban börtönbe vetette a mindenétől megfosztott, egykori lakája házában meghúzódó gróft. Innen Polgárdiból, a Batthyány utca 1-es számú házból hurcolta el az ÁVO. 1956-ban szabadult, három év múlva 71 éves korában halt meg. Szecessziós képei, melyeken főként a korabeli előkelő társaság híres aszonyai, báljai, estélyei elevenednek meg, ma már egyre divatosabbá válnak idehaza, jegyzi meg lapunknak Kieselsbach Tamás. Volt olyan képe, amely 34 millió forintért cserélt egyik aukción, hogy külföldön is felfedezzék Batthyány Gyulát, az album angol nyelvű kiadása fog segíteni.